

FORSLAG TIL AFGØRELSE FRA GENERALADVOKAT
PHILIPPE LÉGER

fremsat den 10. januar 1995 *

1. Det er ganske usædvanligt, at to generaladvokater efter hinanden fremsætter forslag til afgørelse i samme sag i forbindelse med en genåbning af den mundtlige forhandling og på grund af tilfældigheder i Domstolens tidsplan.

2. Jeg er blevet anmodet om at fremsætte mine synspunkter, og efter min forgængers forslag til afgørelse er min opgave blevet lettere; jeg kan nemlig tilslutte mig den opfattelse, han har givet udtryk for den 14. juli 1994, og vil kun fremsætte nogle supplerende bemærkninger som svar på visse argumenter, der er blevet fremført efter fremsættelsen af hans forslag til afgørelse, især under den anden mundtlige forhandling.

3. De faktiske omstændigheder er som bekendt følgende: Fiona Shevill, der er bosat i Det Forenede Kongerige, og tre selskaber med hjemsted i forskellige kontraherende stater har ved High Court anlagt ærekrænkelssag mod det selskab, der udgiver avisen »France-Soir«. High Court har forkastet en indsigelse om manglende kompetence, og sagen er blevet indbragt for House of Lords

ved en »appel«. Sidstnævnte retsinstans har forelagt syv præjudicielle spørgsmål for Domstolen.

4. Det kan ikke for alvor bestrides, at ærekrænkelssagen falder ind under kategorien sager om erstatning uden for kontrakt og er omfattet af anvendelsesområdet for artikel 5, nr. 3, i Bruxelles-konventionen af 27. september 1968 om retternes kompetence og om fuldbyrdelse af retsafgørelser i borgerlige sager, herunder handelssager (herefter benævnt »konventionen«)^{1 2}.

5. Generaladvokat Darmon har foreslået, at de retter, der skal have kompetence til at pådømme en sag om ærekrænkelse i en avisartikel, ud over retten på det sted, hvor sagsøgte har bopæl, dels skal være retten på det sted, hvor avisen trykkes, således at denne har kompetence til at tilkende erstatning for hele den skade, der er indtrådt som følge af den retsstridige handling, dels *retterne i hver enkelt kontraherende stat, på hvis område artiklen er blevet udbredt*, for så vidt angår de specifikke skader, der er forvoldt i denne stat³.

1 — Som ændret ved tiltrædelseskonventionen af 25.10.1982 (EFT L 388, s. 1).

2 — Jf. vedrørende dette spørgsmål punkt 9 i generaladvokat M. Darmon's forslag til afgørelse og punkt 11 i Kommissionens indlæg.

3 — Punkt 71 i generaladvokat Darmon's forslag til afgørelse.

* Originalsprog: fransk.

6. Jeg er overbevist om, at denne opfattelse er rigtig, af følgende grunde.

7. Som bekendt er de valgmuligheder, der er fastsat i de specielle kompetenceregler i konventionens artikel 5, nr. 3, begrundet i retsplejehensyn og hensynet til tilrettelæggelse af retssagen⁴.

8. I så komplekse tilfælde som det, der er forelagt for Domstolen, kan fastlæggelsen af et værneting kun være resultatet af et *kompromis*. Det er blevet fremhævet, at »... retsplejehensynet kun kan tilgodeses ved at opretholde den hårfine balance mellem på den ene side kravet om en snæver *sammenhæng* mellem retten og tvisten og på den anden side kravet om en vis *koncentration* af kompetencen«⁵.

9. Da konventionen anvender et *ensartet* system til fastlæggelse af retternes kompetence, må det første formål være at finde frem til ét *centralt værneting*. Problemet ligger her i den immaterielle eller ikke-økonomiske skades særlige karakter; skaden er vanskelig at identificere, taksere og erstatte. Det er karakteristisk, at den internationale kompetence på visse områder af den

intellektuelle ejendomsret, som f.eks. varemærkeretten, hvor skader af denne art også kendes, ikke fastlægges på grundlag af den forvoldte skade, men *udelukkende* på grundlag af *den skadevoldende begivenhed*, nemlig krænkelsen⁶.

10. Denne fortolkning er fuldt ud i overensstemmelse med Domstolens praksis. Som Bischoff og Huet har anført i en kommentar til Rüffer-dommen af 16. december 1980⁷:

»... en af hovedlinjerne i Domstolens praksis vedrørende fortolkningen af konventionen er dens ønske om at undgå en 'opdeling' af de problemer, der forelægges den (og den opsplitning af retternes kompetence, som kan blive resultatet heraf), og tværtimod stræbe efter en vis enhed ved at anvende princippet 'accessorium sequitur principale' og således føre *den handling eller begivenhed, der er følgen, tilbage til den handling eller begivenhed, der er årsagen*«⁸.

11. Derfor blev retten på det sted, hvor skriftet er blevet trykt — stedet for den skadevoldende begivenhed — med rette i det tidligere forslag til afgørelse fastlagt som det centrale værneting, der har kompetence til at pådømme den samlede skade i hele Fællesskabet.

4 — Dom af 11.1.1990, sag C-220/88, Dumez France og Tracoba, Sml. I, s. 49, præmis 17.

5 — P. Bourel: «Du rattachement de quelques délits spéciaux en droit international privé», *Recueil des cours, Académie de droit international de La Haye*, 1989, II, bind 214, punkt 136, s. 366.

6 — Jf. artikel 93, stk. 5, og artikel 94 i Rådets forordning (EF) nr. 40/94 af 20.12.1993 om EF-varemærker (EFT 1994 L 11, s. 1).

7 — Sag 814/79, Sml. s. 3807.

8 — *Journal du droit international*, 1982, nr. 1, s. 464, på s. 472, min fremhævelse.

12. Dette værneting kan dog af to grunde ikke være det eneste værneting.

13. For det første er dette værneting som oftest — om ikke altid — sammenfaldende med retten på det sted, hvor sagsøgte har bopæl. Domstolen fastslog i Mines de potasse d'Alsace-dommen af 30. november 1976 ⁹, at »... valg af stedet for den skadevoldende begivenhed som eneste tilknytningsmoment ville medføre, at de i konventionens artikel 2 og artikel 5, nr. 3, omhandlede værnetingsregler i et betydeligt antal sager ville falde sammen, således at den sidstnævnte bestemmelse for så vidt ville miste sin tilsigtede virkning«.

14. For det andet kan et værneting på det sted, hvor skaden er indtrådt (dvs. det sted, hvor skriftet er blevet udbredt), ikke udelukkes. Det må kunne vælges som en mulighed med henblik på at sikre den »... særlig snævre sammenhæng mellem tvisten og andre domstole end domstolene i det land, hvor sagsøgte har bopæl« ¹⁰, som den specielle kompetenceregulering i konventionens artikel 5, nr. 3, støttes på ¹¹.

15. For eksempel må en person, hvis ære er blevet krænket ved offentliggørelse i den kontraherende stat A af en avis, der også udbredes i den kontraherende stat B, hvor denne person er særlig kendt, efter eget valg kunne anlægge sag enten ved retten i den

første stat, hvis han mener, at skaden omfatter hele Fællesskabet, eller ved retten i den anden stat, hvis han mener, at skaden er begrænset til dennes område.

16. Det er grunden til, at det foreslås, at sagsøgeren — ud over at kunne anlægge sag ved retten på det sted, hvor sagsøgte har bopæl, og det sted, hvor den skadevoldende begivenhed har fundet sted — også skal kunne vælge at anlægge sag ved retten på det sted, hvor skaden er indtrådt ¹².

17. Ved denne løsning undgås enhver risiko for forum shopping; retten på hvert af de steder, hvor skriftet er blevet udbredt, tilkender erstatning for *et bestemt tab*. Endvidere vil retten på det sted, hvor skriftet er trykt, som kan tilkende erstatning for hele skaden, sædvanligvis — for så vidt angår den skade, der er indtrådt i andre kontraherende stater — anvende disse staters materielle lovgivning.

18. Endvidere overholdes princippet om en snæver fortolkning af de specielle kompetenceregler.

19. Kompetencen tillægges den ret, der bedst er i stand til at taksere den skade, der er indtrådt inden for dens område; det er indiskutabelt, at der er »en særlig snæver sammenhæng« mellem den ret, ved hvilken sagen er anlagt, og tvisten.

⁹ — Sag 21/76, Sml. s. 1735, præmis 20.

¹⁰ — Dumez France og Tracoba-dommen, jf. ovenfor, note 4, præmis 17.

¹¹ — A.st.

¹² — Jf. punkt 58 i generaladvokat Darmon's forslag til afgørelse.

20. Der kan ganske vist anføres en væsentlig indvending mod denne løsning: at flere retter bliver kompetente, skønt en koncentration af sagerne er »... et af denne konventions vigtigste formål«¹³.

21. Konventionen tilsigter at undgå, at flere retter bliver kompetente, fordi dette øger *risikoen for uforenelige afgørelser*, som er en grund til at nægte anerkendelse (konventionens artikel 27, nr. 3 og 5) eller til at nægte exequatur i andre kontraherende stater end den, hvor afgørelserne er truffet.

22. *Denne risiko foreligger ikke her.*

23. Ganske vist vil afgørelser truffet af retsinstanser i forskellige kontraherende stater kunne være modstridende, eftersom de materielle lovgivninger, der gælder for dem, er forskellige. De vil ikke være *uforenelige*, da de hver især tilsigter at *erstatte et bestemt tab* (nemlig det, der er indtrådt på den pågældende kontraherende stats område).

24. Det skal tilføjes, at sagsøgeren under alle omstændigheder altid har mulighed for at indbringe hele sit krav for retten på det sted,

hvor sagsøgte har bopæl, og på det sted, hvor den skadevoldende begivenhed har fundet sted.

25. Jeg vil nu gå over til de fire punkter, som forekommer mig at være de centrale efter genåbningen af den mundtlige forhandling i sagen.

26. For det første kan »det sted, hvor skadetilføjelsen er foregået« i artikel 5, nr. 3's forstand ikke være det samme som det sted, hvor skriftet er udbredt. Jeg vil i forbindelse med dette punkt imødegå de argumenter, der er fremført af Det Forenede Kongerige.

27. For det andet er et værneting på det sted, hvor skaden er lidt, uhensigtsmæssigt.

28. For det tredje mener jeg også, at den løsning, der blev anvist i dommen af 15. januar 1987 i Shenavai-sagen¹⁴, må forkastes.

29. For det fjerde bør retterne på hvert af de steder, hvor skriftet er udbredt, ikke kunne tage stilling til hele skaden.

13 — P. Bourel, a.st., punkt 118, s. 357.

14 — Sag 266/85, Sml. s. 239.

I — Fastlæggelsen af »det sted, hvor skadetilføjelsen er foregået«

»Viderebringelse af skriftet er den umiddelbare og direkte årsag til skaden. Denne handling udgør derfor skadetilføjelsen, og retten på det sted, hvor den har fundet sted, kan erklære sig kompetent ...«¹⁸.

30. Som bekendt har Domstolen siden dommen i Mines de potasse d'Alsace-sagen anset »det sted, hvor skadetilføjelsen er foregået« for et selvstændigt begreb¹⁵. Domstolen udtalte: »Er det sted, hvor den handling, der kan medføre et ansvar uden for kontraktforhold, og det sted, hvor denne handling har forårsaget en skade, ikke identiske« omfatter dette udtryk både »... det sted, hvor skaden er indtrådt, og det sted, hvor den skadegørende handling er foretaget«¹⁶.

32. Jeg kan ikke tiltræde denne opfattelse.

31. Det Forenede Kongerige er med hensyn til ærekrænkelser af den opfattelse, at det sted, hvor den skadegørende handling er foretaget, falder sammen med det sted, hvor skaden er indtrådt; det er det sted, hvor et ærekrænkende skrift videregives til en tredjemand:

33. Efter min mening er situationen i den foreliggende sag den samme som i Mines de potasse d'Alsace-sagen, nemlig at der er en geografisk adskillelse mellem den skadegørende handling og det sted, hvor skaden er indtrådt. De steder, hvor avisen er udbredt, er ikke sammenfaldende med det sted, hvor den er udgivet.

»Frem for udgivelsen eller trykningen af avisen er det viderebringelse af ærekrænkende stof, der udgør den skadegørende handling, som både efter engelsk ret og i praksis er den umiddelbare årsag til den skade, den fornærmede har lidt«¹⁷.

34. Hvis den skadegørende handling antages at have fundet sted på det sted, hvor avisen er blevet udbredt, giver man derfor afkald på et værneting, som konventionen — som fortolket ved Mines de potasse d'Alsace-dommen — tillægger den fornærmede.

15 — Jf. generaladvokat Darmon's forslag til afgørelse, punkt 21 ff..

16 — Konklusionen i Mines de potasse d'Alsace-dommen.

17 — Punkt 16 i Det Forenede Kongeriges indlæg.

18 — A.st., punkt 17.

35. Domstolen har begrundet denne dobbelte kompetence ved i Mines de potasse d'Alsace-dommen at understrege, at:

»... det [kan] anføres, at valg af det sted, hvor skaden er indtrådt, som eneste tilknytning i de sager, hvor stedet for den skadegørende begivenhed ikke falder sammen med skadevolders bopæl, *ganske uhensigtsmæssigt ville udelukke en ret, som er særlig tæt på skadens årsag*«¹⁹.

36. Den løsning, Det Forenede Kongerige går ind for, er udtryk for en *sammenblanding*²⁰ af det sted, hvor den skadegørende handling er foretaget, og det sted, hvor skaden er indtrådt, og den tager ikke hensyn til Domstolens praksis.

37. Følgelig må der sondres mellem det sted, hvor den skadegørende handling er foretaget, som f.eks. det sted, hvor avisen blev trykt, og det sted, hvor skadetilføjelsen er foregået, som f.eks. det sted, hvor avisen er blevet udbredt.

II — Et værneting på det sted, hvor skaden er lidt, er uhensigtsmæssigt

38. Kan udtrykket »det sted, hvor skadetilføjelsen er foregået«, i sager om erstatning uden for kontrakt fortolkes som det sted, hvor skaden er lidt, hvilket vil være det samme som at anerkende forum actoris, eftersom den fornærmede sædvanligvis lider skaden på sin bopæl²¹?

39. Konventionen er baseret på den almindelige kompetenceregulering *actor sequitur forum rei*, som er fastsat i artikel 2. Forum actoris, et eksorbitant værneting efter gældende ret, kan kun anvendes i de undtagelsestilfælde, der udtømmende er opregnet i artikel 5, nr. 2, artikel 8 og artikel 14:

»... bortset fra de tilfælde, hvor det udtrykkeligt er fastsat, synes konventionen klart at være imod, at retterne på det sted, hvor sagsøgeren har bopæl, bliver kompetente«²².

40. Desuden forekommer det mig særlig vanskeligt at indføre et forum actoris i

19 — Præmis 21, min fremhævelse.

20 — Se i denne retning Kommissionens indlæg, punkt 19 og 19a, og sagsøgtens indlæg, punkt 2.21.

21 — Jf. generaladvokat Darmon's forslag til afgørelse i sag C-364/93, Marinari, punkt 31.

22 — Dom af 19.1.1993, sag C-89/91, Shearson Lehman Hutton, Sml. I, s. 139, præmis 17.

forbindelse med den *specielle* kompetenceregulering i artikel 5, nr. 3, som ikke udtrykkeligt fastsætter det. Da denne kompetenceregulering er en undtagelse fra princippet om, at retterne i den stat, hvor sagsøgte har bopæl, har kompetencen, må den fortolkes *snævert*²³.

være tvunget til at anlægge sag ved retterne i denne stat — det sted, hvor skaden er indtrådt, og den skadevoldende begivenhed har fundet sted — mens den, hvis ære er blevet krænket af et trykt skrift, havde fordelen af forum actoris?

41. Domstolen har aldrig i sager om erstatning uden for kontrakt tillagt retten på det sted, hvor skaden er lidt, kompetence. Domstolen har endda udtrykkeligt udelukket en sådan kompetence for så vidt angår en indirekte skadelidte²⁴. Generaladvokat Darmon har i sit forslag til afgørelse i Marinari-sagen²⁵, som er under votering, påpeget, at artikel 5, nr. 3's ratio legis ikke er hensynet til beskyttelsen af den skadelidte, men »... en særlig snæver sammenhæng mellem tvisten og andre domstole end domstolene i det land, hvor sagsøgte har bopæl ...«²⁶, og at retten på det sted, hvor skaden er lidt, ikke opfylder dette krav.

43. Man ville ganske vist kunne gøre gældende, at den, hvis ære er blevet krænket af en avisartikel, er adressat for en handling, som han ikke har ønsket eller stræbt efter, og at der ikke er nogen risiko forbundet med, at Domstolen ved at tillægge retten på det sted, hvor den fornærmede har bopæl, kompetence, gør det muligt for ham at vælge sit værneting. Men har den, der har lidt en fysisk skade, i højere grad ønsket eller stræbt efter den handling, han har været udsat for? Hvorfor skulle Domstolen give den første en fordel, som Bruxelles-konventionen nægter den anden?

42. Jeg kan derfor ikke se, hvordan retten på det sted, hvor skaden er lidt, skulle kunne være kompetent til at pådømme en sag om erstatning for den immaterielle skade, der er lidt som følge af en ærekrænkelse, mens en sådan særlig kompetence er udelukket i sager om erstatning for en fysisk skade. Ville man således, for at tage et eksempel, kunne forestille sig, at en tysk turist, der kommer alvorligt til skade ved en ulykke i Spanien, skulle

44. Endelig kunne man være af den opfattelse, at en så specifik skade som krænkelse af en persons omdømme eller ære, ikke kan adskilles fra denne person og nødvendigvis må være sket på det sted, hvor han har bopæl.

23 — Dom af 27.9.1988, sag 189/87, Kalfelis, Sml. s. 5565, præmis 19, og af 17.6.1992, sag C-26/91, Handte, Sml. I, s. 3967, præmis 14.

24 — Jf. ovennævnte dom i Dumez France og Tracoba-sagen.

25 — Jf. ovenfor note 21, punkt 16.

26 — Præmis 17 i Dumez France og Tracoba-dommen, jf. ovenfor.

45. Jeg er overbevist om, at det sted, hvor skaden indtræder, under sådanne omstændigheder falder sammen med det område, hvor skriftet er blevet udbredt. Skaden kan *adskilles* fra retten på det sted, hvor den fornær-

mede har bopæl, og der er — som Det Forenede Kongerige har påvist²⁷ — ikke nødvendigvis sammenhæng mellem denne ret og skaden²⁸.

46. Endelig rejser anvendelsen af retten på det sted, hvor skaden er lidt — og dermed af forum actoris — som værneting et specielt problem for så vidt angår den sag, der verserer for den forelæggende ret. Tre af de fire sagsøgere i hovedsagen er juridiske personer. Hvordan skal deres bopæl fastlægges? Er det deres hjemsted eller det sted, hvor deres hovedvirksomhed er beliggende?

47. Konventionen definerer ikke juridiske personers hjemsted, lige så lidt som den definerer fysiske personers bopæl. I artikel 53 bestemmes det, at selskabers og juridiske personers *hjemsted* skal ligestilles med fysiske personers bopæl, og at retten ved afgørelsen af, hvor dette hjemsted er beliggende, »skal ... anvende de internationale privatretlige regler, som gælder for den«. De løsningsregler, der anvendes i de forskellige kontraherende staters ret, er meget forskellige²⁹. Det er blevet fremhævet, at »disse forskelle kan føre til uheldige resultater«³⁰ og navnlig til

konkurrerende kompetence. Man har således beklaget, »at der ikke findes en ensartet kollisionsnorm med et sikkert tilknytningsmoment«³¹.

48. Selv om der er tale om et specielt problem i forbindelse med den sag, der verserer for den forelæggende ret, mener jeg, at det er et yderligere argument for at forkaste tanken om et værneting på det sted, hvor skaden er lidt.

III — Det er uhensigtsmæssigt at anvende løsningen i Shenavai-dommen

49. I Shenavai-dommen har Domstolen anvendt princippet »accessorium sequitur principale«: »... hvilket medfører, at hovedforpligtelsen blandt flere omtvistede forpligtelser bliver afgørende for kompetencen«³². Domstolen konkluderede:

27 — Punkt 20 i indlægget og punkt 46 i generaladvokat Darmon's forslag til afgørelse.

28 — Jf. vedrørende dette punkt den analyse, der er foretaget af Supreme Court of the United States i sagen Keeton mod Hustler Magazine Inc., 465 US 770, 79 L Ed 2d 790, 104 S Ct 1473, specielt (10): »There is no justification for restricting libel actions to the plaintiff's home forum. The victim of a libel, like the victim of any other tort, may choose to bring suit in any forum with which the defendant has 'certain minimum contacts ... such that the maintenance of the suit does not offend "traditional notions of fair play and substantial justice"'.«

29 — De opregnes af Rideau og Charrier i *Code de procédures européennes*, Litec, 1. udgave, s. 461.

30 — H. Gaudemet-Tallon: *Les conventions de Bruxelles et de Lugano*, LGDJ, 1993, nr. 73. Jf. også Rideau og Charrier, a.st., s. 461, og Beraudo: »Convention de Bruxelles«, *J.-Cl. Pr. Civ.*, bind 52-1, nr. 28.

31 — Beraudo, a.st.

32 — Præmis 19.

aftaleforpligtelse, der konkret ligger til grund for sagen«³³.

50. Sagsøgte i den foreliggende sag har foreslået Domstolen at anvende samme princip her³⁴.

51. Denne mulighed er på overbevisende måde blevet imødegået i det tidligere forslag til afgørelse³⁵. Jeg vil gerne tilføje, at Domstolen allerede har afvist at anvende princippet »accessorium sequitur principale« i forbindelse med artikel 5, nr. 3. I Kalfelisdommen³⁶ fastslog Domstolen, at en ret, ved hvilken der er anlagt sag i henhold til den specielle kompetenceregulering i artikel 5, nr. 3, ikke har en accessorisk kompetence »...til at påkende andre dele af samme krav, der støttes på andre regler«³⁷.

52. Endelig må man spørge, hvordan man kan finde frem til det sted, hvor *hovedskaden* er sket, uden at tage stilling til den fornærmedes omdømme i hver af de forskellige berørte kontraherende stater og uden at beregne antallet af aviser, der er udbredt i hver af disse stater, *kort sagt uden at tage stilling til sagens realitet*? Men Domstolen har fundet, at »konventionens ånd og formål« gør det nødvendigt at fortolke artikel 5

på en sådan måde, »at den nationale domstol kan tage stilling til kompetencespørgsmålet uden at behøve at gå ind i en realitetsbehandling af sagen«³⁸.

53. Ellers kan sagsøgeren ikke længere være sikker på, at den ret, ved hvilken han har anlagt sagen, vil anerkende, at den har kompetence. Denne løsning ville være uforenelig med kravet om, at kompetencereglerne skal være forudseelige, som Domstolen har opstillet i dommen af 15. januar 1985, Rösler³⁹ og i Handte-dommen⁴⁰.

IV — Retten i den kontraherende stat, på hvis område artiklen er blevet udbredt, har kompetence til at påkende de specifikke skader, der er forvoldt i denne stat

54. I sager om erstatning uden for kontrakt er »kompetencen (for retten på det sted, hvor skaden er sket) ... ifølge sin natur funktionelt begrænset. Den er nemlig ifølge dommen i sagen Bier mod Mines de potasse d'Alsace udelukkende begrundet i retsplejehensyn, nærmere bestemt i en særlig snæver sammenhæng mellem en tvist og den ret, hvor sagen

33 — Konklusionen.

34 — Jf. også A. Huet: *Journal du droit international*, 1994, s. 169, og T. Hartley: »Article 5(3) of the Brussels Convention«, *European Law Review*, 1992, bind 17, s. 274.

35 — Punkt 80 ff..

36 — Jf. ovenfor, note 23.

37 — Præmis 21.

38 — Dom af 29.6.1994, sag C-288/92, Custom Made Commercial, Sml. I, s. 2913, præmis 20. Jf. også dom af 22.3.1983, sag 34/82, Peters, Sml. s. 987, præmis 17, sidste punktum.

39 — Sag 241/83, Sml. s. 99, præmis 23.

40 — Jf. ovenfor, note 23, præmis 19.

anlægges, navnlig med hensyn til beviserne og sagens tilrettelæggelse«⁴¹.

55. Heraf følger, at der ikke er tilstrækkelig sammenhæng mellem retten i en kontraherende stat og en skade, der er forvoldt i en anden kontraherende stat, og som hverken har tilknytning til denne ret i kraft af det sted, hvor den er indtrådt, eller i kraft af den skadegørende handling. Den sammenhæng mellem retten og tvisten, som kræves efter Domstolens praksis, foreligger kun, når skaden er indtrådt i den stat, hvor den ret, ved hvilken sagen er anlagt, er beliggende.

56. Det er klart, at den modsatte løsning ville fremme forum shopping; den engelske ret ville endda risikere at blive det naturlige værneting i ærekrænkelsessager på grund af sin »generøsitet« over for de fornærmede.

57. Det er imidlertid særlig nødvendigt at undgå enhver risiko for forum shopping, når sagen vedrører et område, hvor den materielle lovgivning, der finder anvendelse i de kontraherende stater, ikke er harmoniseret og fører til afgørelser, der er yderst forskellige fra den ene kontraherende stat til den anden. Det gælder i særlig høj grad reglerne om ærekrænkelser.

58. Derfor kan jeg tilslutte mig konklusionen i det forslag til afgørelse, der den 14. juli 1994 er fremsat af generaladvokat Darmon.

⁴¹ — P. Bourel, a.st., punkt 115, s. 355.